

УДК 378.016:94

Давиденко Олена Василівна – аспірант кафедри педагогіки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

E-mail: Lenawd@ukr.net

НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СПЕЦКУРСУ «РОЗВИТОК ПІДПІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ В ПОЛЬЩІ (1939-1944 рр.)» У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

На сучасному етапі розвитку вітчизняної історико-педагогічної освіти, знаходячись у стадії суттєвої модернізації в контексті європейської інтеграції, актуалізувалася доцільність вивчення історичного досвіду інших європейських країн, зокрема Польщі, що дозволить ефективно використовувати їхні найкращі здобутки для подальших перспектив у розвитку галузі освіти.

Польська освіта має багатовікову історію, і досить часто її розвиток відбувався у складних політичних і соціально-економічних умовах, що зумовлювалося національно-визвольною боротьбою польського народу. Особливо цікавим є дослідження комплексу питань, пов'язаних із становленням і розвитком конспіративної освіти в період німецько-фашистської окупації 1939-1944 рр.

Прагнення України інтегруватися в європейський освітній простір уможлиблюється на засадах концептуального переосмислення і реформування системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. У стратегічних законодавчих та освітніх документах нашої держави (Конституції України, законах «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти та ін.) декларуються принципи багатоетнічності та полікультурності, ставляться завдання, спрямовані на розвиток фундаментальної підготовки майбутнього вчителя на основі засвоєння духовних цінностей українського народу, а також сприйняття цілісної полікультурної картини світу. У сучасних умовах одним із актуальних напрямів, у якому має рухатися педагогічна наука, є підготовка кваліфікованих фахівців, котрі повинні мати таку наукову картину світу, яка давала б можливість здійснювати свою професійну діяльність в умовах полікультурної реальності. Цей процес пов'язаний із формуванням полікультурного світогляду, що зумовлює таку організацію життя і професійної діяльності, за якої педагог має бути відкритим до сприйняття культур інших народів.

Полікультурна освіта як педагогічна проблема знайшла своє висвітлення в доробках таких українських дослідників, як І. Зязюна, О. Матвієнко, Н. Ничкало, О. Саган, С. Сисоєвої, І. Соколової та ін. Розвиток полікультурності розкрито в роботах

Я. Гулецької, О. Ковальчук, В. Погребняк, Я. Полякової. У той час як дослідженню Польської системи освіти присвячено наукові розвідки Я. Болтівець, А. Василюк, А. Каплун, Є. Коваленко, Н. Нічкало, В. Ханенко. Проте аналіз наукових джерел показав, що проблема полікультурної освіти є актуальною у вітчизняній педагогічній думці.

У сучасній багатокультурній Україні питанню впровадження полікультурної освіти в навчальний процес вищих закладів освіти приділяється належна увага. Зокрема, у навчальний процес ВНЗ упроваджують нові спецкурси, які сприяють формуванню в студентів полікультурної компетентності, вихованню толерантності, культурного плюралізму. Серед розробників різноаспектних навчально-методичних матеріалів, які присвячені освіті і педагогічній думці в Польщі, назвемо А. Василюк, Д. Герцюк, О. Давиденко, Н. Заячківську, та ін. [1;2;3;4].

Зазначимо, що проблема польської підпільної освіти в період окупації не знайшла належного висвітлення у вітчизняній педагогіці. Таким чином, актуальність історико-педагогічного дослідження проблеми організації становлення й розвитку конспіративної освіти в Польщі в період окупації (1939-1944 рр.) безсумнівна. За нашим переконанням, запропонований предмет посідає важливе місце в системі підготовки педагогів спецдисциплін вищих навчальних закладів, вивчення його сприяє розширенню загально-педагогічного кругозору, дає уяву про важливіші педагогічні концепції минулого, системи виховання і навчання.

Метою статті передбачено висвітлення дидактичних і виховних можливостей авторського спецкурсу «Розвиток підпільної освіти та педагогічної думки в Польщі (1939-1944 рр.)» у професійній підготовці вчителів [2], впровадження якого сприятиме розширенню знань майбутніх педагогів-істориків з проблематики розвитку підпільної освіти та педагогічної думки в Польщі, засвоєнню польської педагогічної термінології.

Підкреслимо, що тематика, зміст спецкурсу зорієнтовані на оволодіння майбутніми педагогами знаннями про основні етапи розбудови підпільної освіти в Польщі, з'ясування специфіки функціонування закладів освіти різного типу в умовах окупаційного режиму та їх навчально-методичного забезпечення, практичної діяльності конспіративних освітніх установ із підготовки педагогічних кадрів.

Також особливу увагу варто приділити вивченню та опрацюванню робіт відомих польських педагогів, нарративних джерел, мемуарної літератури; визначенню специфічних регіональних особливостей розвитку підпільної освіти в окупованій країні. Так, у списку використаної і рекомендованої літератури запропоновані найменування джерел на електронних і паперових носіях.

Предмет спецкурсу становить процес становлення і розвитку підпільної освіти та педагогічної думки в Польщі в період окупації (1939-1944 рр.). Мета спецкурсу полягає в історико-педагогічному відтворенні процесу становлення і розвитку підпільної освіти та педагогічної думки в Польщі в період окупації (1939-1944 рр.); у виокремленні організаційно-педагогічних, науково-методичних засад діяльності закладів конспіративної освіти різного типу; виокремленні особливостей їх навчально-виховного процесу; в аналізі основних педагогічних надбань протягом зазначеного періоду.

За нашим переконанням, мета спецкурсу буде реалізуватися шляхом розв'язання таких завдань спецкурсу: ознайомити студентів з історичними передумовами, основними етапами становлення і розвитку підпільної освіти в Другій Речі Посполитій (1918-1939 рр.); висвітлити характер окупаційної політики нацистів на теренах Польщі, як вирішальної передумови зародження і становлення таємної освіти; визначити специфіку функціонування конспіративних освітніх закладів різного типу (1939-1945 рр.); розкрити особливості змісту та організації навчального процесу в підпільних освітніх закладах; проаналізувати діяльність освітніх конспіративних організацій із підготовки педагогічних кадрів.

У результаті вивчення спецкурсу студенти повинні знати: особливості соціально-економічного, суспільно-політичного, культурно-освітнього розвитку окупованих польських територій 1939-1944 рр.; основні тенденції розвитку конспіративних закладів освіти; специфіку організації змісту, форм, методів навчально-виховного процесу в підпільних освітніх установах; науковий доробок педагогічних діячів даного періоду; фактологічний та науково-теоретичний матеріал, сучасну педагогічну термінологію.

Майбутні вчителі-історики мають визначати підпільну освіту в контексті розвитку і функціонуванню «Польської Підпільної Держави»; відстежувати основні тенденції розвитку таємної освіти зазначеного періоду; аналізувати теоретичні, організаційно-педагогічні, науково-методичні засади діяльності конспіративних освітніх закладів; розрізняти основні типи конспіративних закладів освіти, умови та специфіку їх функціонування в різних регіонах окупованої країни; оцінювати діяльність відомих польських педагогів та організаторів підпільної освіти.

Важливо підкреслити, що спецкурс побудований і структурований на основі сучасних досягнень педагогічної науки. Він має теоретичну та практичну частини і передбачає прослуховування лекцій, участь у семінарських заняттях, самостійну роботу, індивідуальні науково-дослідні завдання. У процесі роботи спецкурсу ми вважали за необхідне забезпечити студентам активну дієву позицію у навчальному процесі,

стимулювати їх творчу, науково-дослідну діяльність. Загальний обсяг навчального часу, відведеного на вивчення спецкурсу, складає 54 год. Із них 18 год. аудиторні (8 год. лекційних і 10 год. семінарських занять). Форма підсумкового контролю – залік.

Зміст курсу побудовано таким чином, щоб репрезентувати студентам причини, передумови, етапи розвитку та структурної розбудови підпільної освіти та педагогічної думки в Польщі в період німецької окупації. Спецкурс складається з одного змістового модуля та включає в себе чотири теми (див. табл.1).

Таблиця 1

Структура спецкурсу «Розвиток підпільної освіти та педагогічної думки в Польщі (1939-1944 рр.)»

Назва модулю	Теми модулю
Розвиток підпільної освіти та педагогічної думки в Польщі в період німецько-фашистської окупації (1939-1944 рр.)	Тема 1. Поняття і генезис конспіративної освіти в Польщі в період німецько-фашистської окупації (1939-1944 рр.) у польській педагогіці.
	Тема 2. Реалізація навчально-виховного процесу в закладах конспіративного навчання.
	Тема 3. Організація таємного навчання на середньому рівні.
	Тема 4. Організація вищої конспіративної освіти.

У першій темі висвітлено соціально-економічні й суспільно-політичні умови становлення таємної освіти в Польщі в період німецько-фашистської окупації; репресивна політика окупаційної влади проти польських освітян; ліквідація системи польської довоєнної освіти; заходи окупаційної адміністрації щодо організації діяльності офіційно-дозволених закладів освіти (початкової, професійної).

Особливості реалізації навчально-виховного процесу у закладах конспіративного навчання представлено у другій темі, а саме, ми зупинилися на теоретико-методологічних і організаційно-педагогічних принципах діяльності закладів таємної освіти; видах і формах роботи в підпільному процесі навчання; роботі в таємних комплексах; методичних інструкціях Таємної Організації Вчителів (ТОВ) і Департаменту освіти і культури (ДОіК) в реалізації навчального процесу; навчально-методичному забезпеченні закладів підпільної освіти («Стилістичні вправи» Т. Воєнського, «Ster», «Nasz Sternik»; організації виховного процесу («Світлиці для учнів»).

Основні принципи організації таємного навчання на середньому рівні схарактеризовані у третій темі: теоретико-

методологічні і організаційно-педагогічні принципи діяльності закладів середньої таємної освіти на території Генерального Губернаторства; програмна інструкція ДОІК; особливості функціонування професійно-технічних шкіл; типи середніх навчальних закладів; організація навчально-виховного процесу.

Особливої уваги заслуговує організація вищої конспіративної освіти, що висвітлена у четвертій темі нашого спецкурсу. Ми вважаємо за доцільне проаналізувати передумови виникнення підпільної вищої освіти; діяльність конспіративних закладів вищої освіти (Вільний Польський університет, Університет Західних земель, Варшавський університет, Політехнічний університет, Вільний Польський університет); науково-дослідну діяльність польських педагогів (Ч. Вицеха, Т. Вівігера, С. Пеньковського, та ін.).

Нами також підготовлено матеріали для семінарських занять, що містять питання та реферативні теми. На семінарських заняттях передбачено виклад особливостей підпільної освіти в Польщі як складового елемента «Польської Підпільної Держави» (1939-1945 рр.); управління таємною освітою в Польщі в період окупації; розвитку мережі підпільної освіти; підготовки педагогічних кадрів; розвитку польської педагогічної думки в період німецько-фашистської окупації.

Для активізації пошукової і навчально-дослідницької роботи, розвитку критичного мислення, набуття майбутніми вчителями власного професійного досвіду нами запропонована тематика самостійних робіт та індивідуальних завдань: аналіз сутності виникнення підпільної освіти в Польщі в період німецько-фашистської окупації; підготовка і оформлення схеми до лекційного матеріалу «Управління таємною освітою Польщі в 1939-1945 рр.»; опрацювання і підготовка огляду опублікованих у вітчизняних фахових та інших виданнях статей про розвиток таємної освіти в Польщі в 1939-1945 рр.; систематизація вивченого матеріалу перед заліком; підготовка і написання рефератів з тематики спецкурсу.

У свою чергу, індивідуальні завдання передбачають підготовку презентації з обраної теми спецкурсу «Розвиток підпільної освіти та педагогічної думки в Польщі в період німецько-фашистської окупації (1939-1944 рр.)», яка повинна відображати головні дефініції, питання, проблеми. Тематика індивідуальних завдань стосується: періодизації історії розвитку конспіративної освіти в Польщі; становлення та діяльності Таємної організації вчителів у Польщі та її програмні засади; розвитку підпільної гімназійної освіти; видів і форм роботи в підпільному процесі навчання; особливостей розвитку конспіративної ліцейської освіти; організаційно-педагогічних засад розвитку підпільної вищої освіти.

Проведений аналіз дає підстави для висновку, що даний

спецкурс розглядається як одна із ланок полікультурної підготовки педагогів-істориків у системі вищої педагогічної освіти. Вивчення спецкурсу передбачає розширення знань студентів про історію освіти Польщі в роки німецько-фашистської окупації, опанування науково-методичних засад діяльності закладів конспіративної освіти та особливостей навчально-виховного процесу, аналіз діяльності освітніх конспіративних організацій, дослідити основний педагогічний доробок польських педагогів протягом зазначеного періоду. За нашим переконанням, зміст спецкурсу в повній мірі спрямований на полікультурну освіту студентів, оскільки пізнання витоків польської освіти, процесу її розвитку, становлення, реформування сприятиме формуванню світогляду майбутніх педагогів-істориків, здатності до аналізу, порівняння певних педагогічних явищ в їх історичній ретроспективі, формуючи в них знання, уміння та навички професійної діяльності у полікультурному освітньому просторі.

Література

1. Василюк А.В. Реформи шкільної освіти в Польщі: історія й сучасність: [монографія] / А.В. Василюк. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2007. – 340 с.
2. Давиденко О.В. Розвиток підпільної освіти та педагогічної думки в Польщі (1939-1944 рр.): спецкурс [для студентів V курсу історико-юридичного факультету, спеціальність «Історія»] / укл. О.В. Давиденко. – Ніжин: НДУ імені Миколи Гоголя, 2014. – 28 с.
3. Заячківська Н.М. Освіта і педагогічна думка Польщі для студентів V курсу філологічного факультету: навч.-метод. матер. [для студентів V курсу філологічного факультету, спеціальність «Польська філологія»] / Н.М. Заячківська. – Л.: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2011. – 12 с.
4. Інформатор кафедри загальної та соціальної педагогіки (описи педагогічних курсів і спецкурсів): інформаційні матеріали / уклад. Д.Д. Герцюк. – Л.: Вид. центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2012. – 47 с.

Давиденко Елена Васильевна – аспірант кафедри педагогіки
Нежинського державного університету ім. Николая Гоголя
E-mail: Lenawd@ukr.net

УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ СПЕЦКУРСА «РАЗВИТИЕ ПОДПОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ МЫСЛИ В ПОЛЬШЕ (1939-1944 гг.)» В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ

Аннотация. Спецкурс «Развитие подпольного образования и педагогической мысли в Польше (1939-1944 гг.)» содержит программу выборочной учебной дисциплины, где кратко раскрыто содержание лекций, семинарских занятий, предложены ориентировочные темы рефератов, индивидуальные задания для самостоятельной работы студентов. Основными формами организации преподавания спецкурса являются лекции, семинарские и практические занятия, а также

самостоятельная и индивидуальная работа студентов. Главное внимание на занятиях уделяется восстановлению процесса развития подпольного образования и педагогической мысли в Польше в период оккупации (1939-1944 гг.); характеристике организационно-педагогических, научно-методических основ деятельности учреждений конспиративного образования различного типа; особенностей учебно-воспитательного процесса; анализа основных педагогических достижений в течение указанного периода.

Ключевые слова: *спецкурс, подпольное образование, немецко-фашистская оккупация, заведения конспиративного образования, учебно-воспитательный процесс.*

Davydenko Olena – *Postgraduate Student of the Pedagogy Department, Nizhyn Gogol State University.*
E-mail: Lenawd@ukr.net

EDUCATIONAL POTENTIAL OF SPECIAL COURSE «DEVELOPMENT OF SECRET EDUCATION AND PEDAGOGICAL IDEAS IN POLAND (1939-1944)» IN PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS

Summary. *Special training course «Development of Secret Education and Pedagogical Ideas in Poland (1939-1944)» contains the program, which provides the content of lectures, seminars, self-study and individual tasks for students. The main objectives of special course «Development of Secret Education and Pedagogical Ideas in Poland (1939-1944)» are to highlight the nature of the Nazi occupation policy on the territory of Poland as a decisive precondition of secret education; to acquaint students with the historical background, main stages of formation and development of underground education; to determine the functioning of secret educational establishments; to reveal features of educational process content in various institutions; to analyze educational secret organizations of teacher training.*

The main forms of teaching this specialized course are lectures, seminars, practical classes, self-study and individual tasks for students. The main attention is paid to the reproduction of process of development of secret education and pedagogical ideas in Poland during the German occupation; the provision of organizational, educational, scientific and methodological foundations of secret institutions of different levels; analysis of educational process features; major educational achievements during this period. At lectures and seminars, acquiring the knowledge on history of Polish education during the Nazi occupation (1939-1944), students are provided to develop Polish educational thought; to evaluate various educational phenomena and the essence of learning and educational process; to analyze causal relationships of secret education, that was sure to ensure the continuity of education in Poland.

Key words: *special training course, secret education, the Nazi occupation, secret institutions, teaching and educational process.*

Bibliography

1. Vasyliuk A.V. Reformy shkilnoi osvity v Polshchi: istoriia i suchasnist: [monohrafiia] / A.V. Vasyliuk. – Nizhyn: NDU im. M. Hoholia, 2007. – 340 s.
2. Davydenko O.V. Rozvytok pidpilnoi osvity ta pedahohichnoi dumky v

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. Випуск 1 (8) 2014

Polshchi (1939-1944 rr.): spetskurs [dlia studentiv V kursu istoriko-iurydychnoho fakultetu, spetsialnist «Istoriia»] / Ukl. O.V. Davydenko. – Nizhyn: PP Lysenko, 2014. – 38 s.

3. Zaiachkivska N.M. Osvita i pedahohichna dumka Polshchi dlia studentiv V kursu filolohichnoho fakultetu: navchal.-metod. mater. [dlia studentiv V kursu filolohichnoho fakultetu, spetsialnist «Polska filolohiia»] / N.M. Zaiachkivska. – Lviv: Vydavnychiy tsentr Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka, 2011. – 12 s.

4. Informator kafedry zahalnoi ta sotsialnoi pedahohiky (Opysy pedahohichnykh kursiv i spetskursiv): Informatsiini materialy / Uklad. D.D.Hertsjuk. – Lviv: Vyd. tsentr Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka, 2012. – 47 s.

УДК 17:331.102.24:61-051

Круковська Ірина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін Житомирського інституту медсестринства

E-mail: alexvoz@ukr.net

**ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

У державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI ст.) наголошується, що одним з принципів її реалізації є неперервність, яка відкриває можливість для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, досягнення цілісності і наступності у навчанні та вихованні; перетворення набуття освіти у процесі, що триває упродовж всього життя людини. У «Національній доктрині розвитку освіти України» передбачено послідовний перехід від репродуктивної авторитарної освіти до освіти інноваційного, гуманістичного, прогресивного типу.

Відтак, можна говорити про актуальність розвитку в Україні освіти впродовж життя, оскільки динаміка соціально-економічного, науково-технічного розвитку суспільства, зростання потреб в інтелектуалізації виробництва зумовлюють необхідність неперервної освіти. Таким чином, стратегічним принципом сучасної парадигми професійної освіти є її неперервність, що знайшло відображення у різних наукових аспектах: історичному (С. Батишев, А. Вихрущ, І. Огороднікова та ін.); філософському (І. Зязюн, І. Кон, В. Кремень, В. Лугай та ін.); теоретико-методологічному (С. Гончаренко, Н. Ничкало, С. Сисоева та ін.); психологічному (Г. Балл, Н. Побірченко, В. Рибалка та ін.). Досліджується проблеми наступності, неперервності у освіті вивчається на основі різних профілів навчальних закладів (О. Волошенко, О. Губенко, Л. Куліненко, Т. Становська, О. Пащенко).

При цьому великої важливості набуває процес професійної підготовки та професійного становлення сучасного фахівця,